

THE FORMULA OF THE PARABLE WITH POST-TOTALITARIAN AIM AND THE POSTMODERNIST REVIVAL OF THE NARRATIVE

Simona Antofi

Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University, Galați

Abstract: In Din povestirile unui frizer / From a Barber's Stories, Dumitru Radu Popa's option for the political parable joins his use of lexical and semantic speculation (fantastically oriented, even absurd) within the writing itself which draws attention on the ever marked danger of dictatorship.

Keywords: totalitarian ideology, political parable, fantasy, typology, literary ideology.

Parte a aceluiași volum apărut în 2006 la Editura Curtea veche, *Lady V. Proze româno-americiane, Din povestirile unui frizer* corelează, în maniera specifică lui Dumitru Radu Popa, tipologia literară binecunoscută a frizerului atotștiutor, autodeclarat martor/actor al unor întâmplări de maximă importanță pentru o comunitate mai mică sau mai mare de indivizi (în acest sens, în pofida multiplelor diferențe, Figaro poate sta alături de Nae Girimea), cu o istorie/parabolă (in)credibilă despre dictatură și forța acesteia. După un început *in medias res* (unii cititori mai scrupuloși ar putea zice că, de fapt, narațiunea începe cu finalul ei, căci protagonistul este deja mort), prezentarea circumstanțelor de ordin factual se face simultan cu evidențierea pactului de lectură propus cititorului de un narator de gradul al doilea, care nu face decât să reproducă ceea ce i-a istorisit frizerul său.

Protagonistul istorisirii, Dragomir Ilie, cum îi place să i se spună („Oamenii, zicea el, trebuie chemați clar, ca la armată, la școală sau la pârnaie: Diaconescu Mircea, Iliescu Nicolae, Dragomir Ilie! Ce atâta *your first name, your last name...*, că de-aia merg pe urmă treburile prost. Și adăuga întotdeauna, cu un gest de lehamite: Lasă domle, nici ca *la noi*, dar nici ca *la ei...* Prea de tot!”¹), a adus cu sine spiritul românesc întreprinzător în America *visului american*. Diegetic vorbind, recuzarea discursului, strategie comună multor narațiuni ale lui Dumitru Radu Popa („Toate acestea, și cele ce urmează, le-am aflat de la un frizer din Sunnyside, unde obișnuisem să mă tund într-o vreme. Minimele contacte pe care le-am avut cu personajele sau împrejurările acestei povestiri au mai mult valoare circumstanțială, iar, dacă mă gândesc mai bine, s-ar putea ca nimic din toate astea să nu fie, de fapt, adevărat.”²) pune, ca de obicei, sub semnul întrebării autenticitatea celor prezentate, în ordinea realului sau în ordinea ficționalului, puțin importă.

Susceptibili de ne-credibilitate, cei doi naratori – frizerul, ilustru mincinos prin tradiția literară care-l acreditează ca atare, și naratorul auctorial, auto-recuzat, spun o istorie despre expedientele din care trăiește, în America secolului XX, un hoț mărunț, venit din România. Se integrează rapid în comunitatea șmecherilor români și americani, a acelei lumi *underground* care desfide discursul despre *visul american* prin existența cotidiană mărunță: „Era, cred, o teribilă contradicție interioară în acești indivizi care, pe de o parte, criticau totul (și *aici*, și

¹ Dumitru Radu Popa, *Din povestirile unui frizer*, în *Lady V.*, Ed. Curtea veche, București, 2006, p. 86.

² Ibidem.

acolo), și pe de alta, sfârșeau, în cel mai bun caz, prin a conduce un taxi, cu ora, și, odată prinși de morbul fascinant al taximetriei, nu mai visau altceva (deși nu încetau să critice în continuare, și *aici*, și *acolo*), decât ziua binecuvântată când vor putea să-și cumpere un medalion, adică proprietatea pentru totdeauna a aceluși taxi și visul potențial de a deveni... patronul unei mașini pe care o conduce eventual altcineva.”³

Dragomir Ilie, însă, începe un *business* cu vise ce se dovedește, rapid, foarte profitabil. Poate închiria o luxoasă limuzină cu șofer, fotografia îi apare în *National Enquirer*, *Morning Star* și *Psychic Newsletter*. E drept că există voci care pretind că, pe lângă negoțul cu vise, Dragomir Ilie le oferea femeilor interesate și alt fel de servicii, motiv pentru care, zice-se, avea și *peste zece clienți pe zi*. Praful de vise pe care începe de asemenea să-l vândă – în realitate bicarbonat – se bucură de același succes de public compărat.

Alte personaje se adaugă acestei *foarte adevărate istorii* – dacă ar fi să-l parafrăzăm pe Caragiale. Mai întâi un Istoric bătrân și ciudat, sosit tot din România, care, asemenea Istoriei ce trece pe deasupra măruntelor existențe ale indivizilor, perturbă totalmente bunul mers al negoțului cu vise și cu praf de vise. Personaj cu identitate ambiguă, posesor doar al unei porecle, Istoricul pare/poate fi, totodată, un povestitor, un ins ce relatează istorii celorlalți și care obține, astfel, respectul auditoriului. Istoricul se află, de fapt, în căutarea unui individ despre care nu se știe mai nimic concret – nici cum arată, nici unde ar putea fi găsit.

Se știe doar că-și spune Corbea, sau Borcea, și că este un excelent manipulator al oamenilor. Culisele textului – și relevanța de parabolă a acestuia – ies astfel la iveală: „Tipul ăsta încearcă să le spele creierul, să-i facă să uite tot, să nu le mai pese de nimic. Se pare că a încercat asta și *acasă*, cu milioane de oameni, și i-a reușit de minune. Ce spui dumneata că fac eu... adică... cum ai zis: «gânditul în urmă», e că mă străduiesc să le trezesc memoria, să nu uite de unde au venit și cum, să nu-și închipuie că acolo totul e în ordine și nu e treaba lor să se mai gândească. Pe urmă, cred că fiecare a avut un pic de vină în ce-a lăsat în urmă. Nu mi se pare deloc rău să ne gândim și la asta din când în când!”⁴

Maestru al hipnozei colective, acest personaj ubicuu și de nicăieri – Corbea sau Borcea - substituie stratagema calpă a lui Dragomir Ilie, nevinovatul, în fond, comerț cu vise, cu un *modus vivendi* cel puțin îngrijorător: „Se pare însă că, după ce vorbesc cu el, toți visează același lucru: o casă mare, cu multe încăperi, ușile închise. Deschizi o ușă, aici sau acolo, oricare, intri: camera e goală, complet goală. Toate camerele sunt goale. Pe geam nu se vede nimic și e o voce care spune tot timpul: Aici nu se întâmplă, nu s-a întâmplat, și nu se va întâmpla niciodată nimic... nimic! E liniște... e liniște!”⁵

Dragomir Ilie transformă curiozitatea față de identitatea și de adevărata natură a acestui Corbea sau Borcea într-o obsesie devoratoare. Astfel începe o acțiune detectivistică sortită, din capul locului, unui eșec. Nervos, mirosind a băutură, adânc tulburat și ascunzându-și cu greutate spaima, protagonistul adună tot felul de informații, toate, neliniștitoare, despre obiectul investigației sale. O dată se așează tocmai pe scaunul de pe care se ridicase Corbea, altă dată îi găsește hainele ce par pătate cu sânge („da, închise ochii Istoricul, s-ar putea să fie sânge, dar nu în felul în care înțelegi tu...”⁶) la curățătoria grecilor, Katharsis, iar a treia oară află că prezența lui Corbea, stranie, este resimțită de oameni ca un fâlfâit de aripi: „Așa o fi, dar asta e prea de tot: oamenii spun că, atunci când vine, sau nu vine, sau e așteptat undeva, dracu’ mai știe când... atunci când apare sau trebuie să apară undeva, unii simt ca un fâlfâit de aripi albe, pe când alții se jură că e vorba de un fâlfâit de aripi negre... îngeru mă-sii care-o cred toate tâmpeniile astea.”⁷

³ Idem, p. 87.

⁴ Idem, p. 91.

⁵ Idem, p. 93.

⁶ Idem, p. 95.

⁷ Ibidem.

Treptat, Dragomir Ilie își pierde mințile, adică ajunge să suprapună realul din exterior cu proiecțiile din mintea lui, își pierde de tot afacerea, își pierde banii, se lasă tot mai mult pradă obsesiei sale de a-l găsi pe Corbea. Comportamentul lui indică o psihoză sub al cărei paravan, însă, parabola politică supraviețuiește cu succes.

Datele realului încep să se amestece și în afara lui Dragomir Ilie – personajul presupus mort, pare a fi încă în viață, după mărturia unui alt personaj categorial, Inginerul: „Sigur că data de pe cruce e o prostie... ce mai, că l-am văzut și eu de-atunci, dar era într-un hal: bea, nu dormea deloc, bolborosea tot timpul că trebuie să-l prindă, că tâmpiți sunt cei care-l ascultă pe Borcea sau Corbea, și care a venit aici cu visul pe de-a moaca, (...).”⁸, și nu întâmplător, zic-se, Dragomir Ilie începuse să afirme că *ar fi o mână mai lungă care face toate jocurile*.⁹

Apărător al gândirii libere, Istoricul, însoțit de Inginer, îl vizitează pe Pictor, în apartamentul căruia, pe pereți, se află fresce imense ce reproduc obsesiv aceeași imagine – a unui individ în frac, cu trăsături nedefinite, și cu penaj când alb, când negru. Interiorul și dimensiunile apartamentului în care locuiește Pictorul evocă, prin eterogenitatea obiectelor care-l populează, nu doar o arcă a lui Noe, ci și o altă lume, paralelă, posibilă, în fond, datorită excesului de teamă al oamenilor: „Tocmai asta e, jubilă Pictorul, eu cred că, păzindu-ne, nu facem altceva decât să provocăm apariția acestor așa-zise pericole pe care dumneata le evoci. Iluzii... Închide ochii, și vezi că nu se întâmplă nimic! Și totuși, câtă lume nu se teme de întuneric! ce rost are să asmuțim monștrii?”¹⁰ Și încă: „Ce dracu, ai trăit acolo, și încă poate destul ca să știi ce înseamnă cu adevărat frica, umilința, suspiciunea, tot ce eu aș numi, dacă vrei neapărat, pericole. Nu știu când ai plecat, dar e imposibil să te faci că ai uitat toate astea.”¹¹

Pericolul care-l pândește pe toți românii trăitori în America vine în timpul somnului și este reprezentat de prizonieratul într-un vis, același pentru toți. Oamenii încep să dispară în acest vis, iar Pictorul își induce voit starea de trezie, cu multe căni de cafea, și, totodată, și încearcă să-și exorcizeze spaima prin pictura Îngerului. Este vorba atât despre spaima colectivă, indusă de dictatură, cât și de spaima care poate anihila voința individului. Cei care, precum Dragomir Ilie, încearcă să prindă sau să înfrunte Îngerul, sfârșesc fie în moarte, fie ca prizonieri ai aceluiași vis. Sau aleg compromisul, adică coabitarea cu Îngerul, așa cum face Pictorul. Doar astfel (încă) mai poate să scape de prizonieratul în una din camerele deja suprapopulate ale casei straniei din vis: „Vin ăștia pe rupte, în curînd o să stea câte doi într-o cameră! ar fi spus cu năduf. Se zice că arăta, într-adevăr, jalnic, extrem de obosit, și tot striga: Băgați-mi cafea, puternic, eu nu mai vreau să dorm! Iar, nu multe zile mai târziu, unul din *luzări* i-ar fi povestit frizerului că începuse să-l vadă pe Pictor în vis, într-una din camere, cerând mereu ibrice și cafea, ca să nu poată adormi.”¹²

Istoria – și istorisirea – nu au final, întrucât naratorul – martor, frizerul, nu mai poate afla nimic. Mai mult, naratorul auctorial renunță la serviciile frizerului său. Un final deschis, prin urmare, atât la nivelul factualului, cât și al parabolicului, menit să (re)pună mereu în discuție, ca nedispărând vreodată din amintirile oamenilor, și nici din seria de posibilități ale viitorului, problema dictaturii. Și, tocmai de aceea, avem de-a face cu o „proză de crîmpeie risipite și de sugestii, de bănuieli, supoziții și suspiciuni amare, care, finalmente, trec dincolo de biografic și dincolo de conjuncturalul politic, dincolo de tot ce e conjunctural, pentru a se înfige în existență. Sugestiile, supozițiile, bănuielile, suspiciunile, toate acestea privesc rațiunile existenței și formele ei de a fi; sînt chiar o metodă de cunoaștere.”¹³

⁸ Idem, pp. 99 – 100.

⁹ Idem, p. 101.

¹⁰ Idem, p. 105.

¹¹ Idem, p. 106.

¹² Idem, p. 112.

¹³

BIBLIOGRAPHY

- xxx Ancheta „Contrafort”, „Cultură și civilizație în România la sfârșit de secol XX”: Dumitru Radu Popa: *Nevoia schimbării contextului*, în „Contrafort”, nr. 3-6 (77-80), martie-iunie, disponibil la adresa <http://www.contrafort.md/old/2001/77-80/157.html> - accesat la 1.10.2016.
- Diaconu, Mircea A., *Dumitru Radu Popa and the morphology of appearance*, în *Globalization and intercultural dialogue : multidisciplinary perspectives / ed.: Iulian Boldea - Tîrgu-Mureș : Arhipelag XXI, 2014 ISBN 978-606-93691-3-5, Arhipelag XXI Press, 2014*, disponibil la adresa www.upm.ro/gidni/GIDNI-01/Lit/Lit%2001%2011.pdf – consultat la 1.10.2016.
- Pîrvan-Jenaru, Dana, *Existența ca amnezie sau neînțelegere*, În „România literară”, nr. 28.2008, disponibil la adresa http://www.romlit.ro/existena_ca_amnezie_sau_nenelegere - accesat la 1.10.2016.
- Popa, Dumitru Radu, *Din povestirile unui frizer*, în *Lady V.*, Ed. Curtea veche, București, 2006.